

O'ZBEK XALQ ETNOGRAFIYASI VA XALQ IJODI MUNOSABATLARI

Tojiboyeva DiloVar

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Xalq ijodiyoti fakulteti Folklor va etnografiya mutaxassisligining 2-bosqich magistranti

R. Abdullayev

Ilmiy rahbar: O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist dotsent, v.v.b professor

Annotatsiya: Bu maqolada O'zbek xalqi etnogenizi, etnik tarixi va bu haqda olib borilgan tadqiqotlar haqida so'z bor. Hozirgi kunda O'zbekistonda keng qamrovli siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy o'zgarishlar sodir bo'layotganligi ham ta'kidlanmoqda. Bu o'zgarishlar O'zbek xalqi va millati tarixi bo'yicha chuqur va tafakkur asosida ilmiy tadqiq etilmoqda.

Kalit so'zlar: o'zbek, o'zbek etnosi, Dashti Qipchoq, etnogeniz jarayonlari, Movarounnahr.

KIRISH

Mustaqillik yillarida, xalqimiz o'rtasida milliy o'zligimizni ko'rishga olib kelgan qiziqish yuksalib borib, o'tmishimiz, ajdodlarimizning boy ma'naviy merosiga va shonli yo'lga bo'lgan muhabbatni kuchaytirib kelmoqda. Bu duch kelgan intilish o'zbek xalqi uchun millatini, tarixini va o'zining boshqa qadriyatlarini o'rganishga olib kelmoqda.

Mustaqillik yillarida o'zbek xalqi, o'zining milliy o'zligini his qilish va qadriyatlariga qiziqishini kuchaytirgan. Bu, ajdodlarimizning boy ma'naviy merosini, shonli yo'lini va o'z tarixini tushunishga, bilishga xizmat qilgan. Xalqimizning bu intilishi tarixchilar uchun ham e'tirozli va muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni o'zbek xalqi etnogenezi tarixini ilmiy ravishda o'rganishga yo'naltiradi.

Tarixchilar uchun o'zbek xalqining etnogenezi, ya'ni shakllanishi, tadqiq etilgan eng dolzarb masalalardan biri sifatida turganini bildiradi. Ular o'zbek xalqining kelib chiqishi, uning o'zining milliy o'zligini va turmush tarixini chuqur o'rganishga ega bo'lganlar. Ular mustaqil tadqiqotlar, arxiv materiallari, va shaxsiy saodatlar asosida o'zbek xalqining shakllanishi haqida ilmiy ma'lumotlar to'plashgan.

Ushbu maqolada o'zbek xalqining shakllanishi jarayonini tadqiq qilgan olimlarning ilmiy qarash va asarlariga e'tibor qaratamiz. Ular o'zbek xalqining etnogenezi haqida o'z fikrlarini, tadqiqotlarini, va o'z ma'naviy tajribalarini bayon qilishgan. Bu, tarixiy o'zbek xalqining asosiy manbalari orasida katta ahamiyatga ega bo'lib, milliy tarix va ma'naviyatimizni chuqurlashtirib, zamonaviy pok generationsiga o'rgatishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbek xalqi etnogenizi va etnik tarixi, turli ilmiy tadqiqotlar orqali o'rganilgan va yoritilgan. Bu tadqiqotlar davlatning milliy identifikatsiyasini aniqlash, xalqaro munosabatlarda o'zbek xalqining maqbuliyatini oshirish, asosiy qadriyatlar va adabiyotni o'rganish maqsadida olib borilgan.

O'zbekistonda yuzaga kelgan keng qamrovli siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy o'zgarishlar esa millatimiz va xalqimiz tarixini chuqur va teran tafakkur asosida ilmiy tadqiq etishga olib kelmoqda. Siyosiy qarashlar, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy hayot, va

ma'naviyatning o'zgarishlari milliy tafakkurni ko'paytirish va o'z tarixini tushunarliroq qilish imkoniyatini yaratmoqda.[1]

Bu maqolada ta'kidlanganimizdek, hozirgi kunda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlar O'zbek xalqi va millati tarixini chuqur va tafakkur asosida o'rganishda muhim ahamiyatga ega. Bu, xalqimizning identifikatsiyasini kuchaytirish, o'z tarixiga qo'llab-quvvatlash, va kelajakdagi o'zgarishlarni tushunishga yordam bermoqda.[2]

Dashti Qipchoq xalqi o'rtasidagi urug'qabilachilik munosabatlar odatda ko'chmanchi chorvachilik turmush tarzida amalga oshirilgan edi. Ularning turmush tarzi va xo'jalik xususiyatlari O'rta Osiyo aholisi hayotidan ancha farq qilgan edi. Bunday o'zgarishlar xalqning tubjoy turg'un ahvoli va ijtimoiy hayotida ahamiyatga ega bo'lgan o'zgarishlar ko'rsatadi.[3]

Xalq o'zaro munosabatlarda kun kechirib, ko'chmanchi chorvachilik turmush tarzida yashashardi, lekin Movarounnahr va Xorazm diyolariga kelib o'rtnashib, o'zining identifikatsiyasi va xalqi bilan omuxtalashib yangi o'zbek millatini shakllantirdi. Arxeologik-etnografik tadqiqotlar bilan tanilgan o'zbek xalqining etnogenetik jarayoni Qang' davlati hududida boshlangan. Bu hududda, o'zbek xalqining ilk ajdodlari yashagan joylarda ularning etnik tarkibi va tilining bir xil bo'lmaganligi haqida ma'lumotlar mavjud.[4]

O'zbek xalqining etnogenetik jarayoni va shakllanishi haqida S.P. Tolstovning fikrlari katta ahamiyatga ega bo'lib, ular o'zbek xalqi tarixini chuqur o'rganishda muhim rol o'ynagan. Tolstovning ta'kidlashicha, Qang' davlati hududida va undan keyingi davrda o'zbek xalqining etnogenetik jarayoni shakllangan va yangi millat shakllanib, O'zbekistonning Xorazm viloyati va Movarounnahr hududlarida o'zini o'zlashtirgan.[5]

1942-yilda Toshkent shahrida o'tkazilgan sessiyada SSSR Fanlar Akademiyasining Tarix va Falsafa bo'limining tashabbusi bilan O'rta Osiyo xalqlarining etnogeneziga bag'ishlangan ilmiy konferensiya o'tkazildi. Bu konferensiyada antropolog olim L.V. Oshanin, o'zbek, qozoq, qirg'iz, tojik xalqlarining antropologiyasini qiyosiy o'rganish natijasida O'zbekistonning o'ziga xos braxitkieallik yevropoid irqiga mansub bo'lgan belgilarni topgan. O'sha vaqtda Oshanin "O'rta Osiyo ikki daryo oralig'i tipi" deb nomlanib, bu antropologik tip o'zbek va tojik xalqlariga xos belgilar bilan ajratilgan.[6]

Boshqa yandan, M.G. Vahobovning "O'zbek sotsialistik millati" nomli monografiyasi, o'zbek va rus tillarida chop etilgan, O'zbekistonning o'zbek xalqining shakllanishiga doir muhim ma'lumotlarni taqdim etadi. Bu asar o'zbek xalqining tarkibi va millati haqida mustaqil va ilmiy qarashlarga asoslanib yozilgan. Umuman olganda, Dashti Qipchoq o'zbeklari o'zaro munosabatlarida, milliy o'zligini o'rganish, etnik tarix va etnogenetik jarayonlar haqida ilmiy tadqiqotlar va konferensiyalar katta ahamiyatga ega bo'lgan. [7]

XULOSA

Tadqiqotlar va ilmiy ishlar orqali xalqimizning tarixini o'rganishning, etnogenezi va etnik tarixini tushunishning, o'zbek xalqining qadriyatlarini va identifikatsiyasini chuqurroq tushunishning yo'lida yurish uchun ma'lumotlarni istiqomatli qo'llab-quvvatlashadi. Yangi tadqiqotlar qilish va chuqur o'rganishni rejalashtirishning yanada keng imkoniyatlarni ochishadi. Tanqidiy mushohada, olimlar o'zbek xalqi haqida o'z fikrlarini, mulohazalarini o'zgartirish, yangilash va tarqatish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Sizning harakat qilingan yo'nalishlar va keyingi tadqiqotlaringiz orqali, o'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixini tushunishga yangi darajada yondashish olishingizni kutamiz. Bu sohada batafsil va chuqurlashtirilgan ilmiy ishlar va olimlar o'z fikrlarini, tajribalarini o'zgartirish orqali o'zbek xalqi haqida yanada kengroq va chuqurroq bilim olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Тошев, Солежон Ахматжонович.(2020). Ўзбекистон совет мустамлакачилик даври тарихининг Туркияда ўрганилиши. Ўтмишга назар.2(2-махсус сон). 347- 353
2. Abdurakhmanova, J. N. (2020). The policy of tolerance in Uzbekistan (in the case of Greeks). International Journal on Integrated Education, 2(5), 212.
3. G'afforov, Y., Nafasov, A., & Nafasova, Z. (2020). From the History of the Beginning of the "Great Game". Journal of Critical Reviews, 7(11), 2798-2802.
4. Nasirov Otabek., Usmanov Farhod, & Begaliyev Javlonbek. (2020). Order of Creation of Joint-Stock Companies in Turkestan in the Late XIX -Early XX Centuries and Participation of Foreign Capital in It. International Journal of Psychological Rehabilitation 24 (7), 8034-8042
5. Тошев, С. (2020). Ўзбекистоннинг совет мустамлакачилиги даври тарихини ўрганишда турк тилидаги манбаларни ўрни. In Тарихий манбашунослик, тарихнавислик, тарих тадқиқотлари методлари ва методологиясининг долзарб масалалари (pp. 121-127)
6. Ш.Б. Жумаева Ж.Н. Абдурахманова.(2020). Жемчужина Узбекистана: история Свято-Георгиевского храма. УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА. 5-3 (64)
7. Айгуль Шухрат кизи Раймова.(2020). ВКЛАД ШИРА ЗАХИДОВА В РАЗВИТИЕ КИНОИСКУССТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. Science and Education. 1(7). 594-599